

Sustainable Tourism, A Way to Develop Borderlands (Case Study: Kermanshah)

Kiomars Maleki^{1*}, Esmaeel Aliakbari², Mohammad Raouf Heydarifar³, Tala Ravanbakhsh⁴

1. Department of Geography and Urban Planning, Payam-e-Noor University, Tehran, Iran
2. Department of Geography, Payam-e-Noor University, Tehran, Iran
3. Department of Geography, Payam-e-Noor University, Kermanshah, Iran
4. Urban Planning Department, Nourtouba Virtual University, Tehran, Iran

Abstract

Today, the tourism industry is one of the key sources to income, employment and infrastructure to achieve sustainable development. The infrastructural approach currently used in planning the tourism industry and in other types of development is to achieve sustainable development. With an overview, we can see the weak position of the border regions in comparison with the central regions of the country in the process of national and regional development. The purpose of this study is to develop the province of Kermanshah in order to develop sustainable tourism.

This is a descriptive-analytical research and data collection has been done through documentary and library and field studies and has been used to identify the capabilities, potentials, constraints and deficiencies of sustainable tourism in Kermanshah province. Analyzing the data, the SWOT model and map drawing from GIS have been used. The findings indicate that Kermanshah province, despite its high tourist capacity and strategic location in the region, faces a lack of infrastructure, welfare facilities, and advertising and also management issues.

Keywords: Tourism, Economic, Kermanshah Province, SWOT Model, Sustainable Development

This open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial 3.0 License (CC BY-NC 3.0).

Maleki, K., Aliakbari, E., Heydarifar M.R., & Ravanbakhsh, T. (2019). Sustainable Tourism, A Way to Develop Borderlands (Case Study: Kermanshah). *Tourism Research*, 2(1), 46-63

■ گردشگری پایدار، راهکاری برای توسعه مناطق مرزی
(مطالعه موردی: استان کرمانشاه)

کیومرث ملکی^{۱*}، اسماعیل علی اکبری^۲، محمدرئوف حیدری فر^۳، طلا روان بخش^۴

۱. گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
۲. گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
۳. گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، کرمانشاه، ایران
۴. گروه برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه غیرانتفاعی نور طویی، تهران، ایران

چکیده: امروزه صنعت گردشگری یکی از منابع مهم تولید درآمد، اشتغال و ایجاد زیرساخت برای رسیدن به توسعه پایدار است. رویکرد زیربنایی که هم‌اکنون در برنامه‌ریزی صنعت گردشگری و در دیگر انواع توسعه به کار می‌رود، رویکرد رسیدن به توسعه پایدار است. با یک بررسی اجمالی می‌توان به جایگاه ضعیف مناطق مرزی در مقایسه با مناطق مرکزی کشور در فرایند توسعه ملی و منطقه‌ای پی برد. هدف این پژوهش توسعه استان مرزی کرمانشاه، در راستای توسعه پایدار گردشگری است. این مقاله از نوع توصیفی - تحلیلی است و جمع‌آوری داده‌های آن از طریق بررسی‌های اسنادی و کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی انجام شده و به شناخت توان‌ها، قابلیت‌ها، محدودیت‌ها و نارسایی‌های گردشگری پایدار در استان کرمانشاه می‌پردازد که در تجزیه و تحلیل داده‌های آن از مدل SWOT و در ترسیم نقشه از GIS استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد استان کرمانشاه به‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های بالای گردشگری و موقعیت استراتژیک در منطقه، با کمبود امکانات زیربنایی و رفاهی، ضعف تبلیغات و مسائل مدیریتی مواجه است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، استان کرمانشاه، مدل SWOT، توسعه پایدار

* نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

مقدمه

در کشور، تلاش برای شناسایی مناطق مستعد گردشگری و برنامه‌ریزی و ایجاد مناطق نمونه گردشگری بوده است. براساس امکان‌سنجی‌های انجام‌گرفته در کشور، بیش از ۱۰۰۰ منطقه نمونه گردشگری شناسایی شده که سهم استان کرمانشاه ۵۰ منطقه نمونه گردشگری است که با توسعه این مناطق، می‌توان شاهد توسعه گردشگری در استان بود (نوری و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۷).

امروزه صنعت گردشگری در دنیا رونق فراوانی پیدا کرده تا جایی که بسیاری از کشورهای در حال توسعه و دارای منابع درآمدی کم، توانسته‌اند از این طریق بسیاری از شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خود را به‌میزان جالب توجهی ارتقا داده و برای مشکلاتی همچون بیکاری، درآمد سرانه پایین، کمبود درآمدهای ارزی و مسائل فرهنگی همچون ذهنیت منفی نسبت به این مناطق، ناشناخته‌ماندن میراث فرهنگی آنان و ... راه‌حلهایی پیدا کنند (کریم‌پناه، ۱۳۸۴: ۴۴). محتوای منشور کنفرانس جهانی گردشگری پایدار در اسپانیا (۱۹۹۵)، مبتنی بر الزامات توسعه پایدار گردشگری است که تعدادی از الزامات اساسی مربوط به محیط‌زیست طبیعی و فرهنگی درباره شکندگی اکوسیستم‌های بومی و جوامع میزبان، و اتحاد و مشارکت تمامی افراد در آن مطرح شده است. همچنین توسعه پایدار به‌عنوان استراتژی برتر گردشگری و برنامه‌ریزی فعالیت‌های گردشگری به‌ویژه در خصوص مناطق در معرض خطر فرهنگی و طبیعی معرفی می‌شود (Medlik, 2003: 158). در این راستا، اکنون روش اساسی که در توسعه گردشگری به‌کار می‌رود، نائل‌شدن به توسعه پایدار است. برنامه‌ریزی گردشگری به‌شیوه توسعه پایدار واجد اهمیت بسیار است؛ زیرا اغلب فعالیت‌های مربوط به توسعه گردشگری به جاذبه‌ها و فعالیت‌های مربوط به محیط طبیعی، میراث تاریخی و الگوهای فرهنگی منطقه بستگی دارد. اگر این منابع مورد بی‌توجهی قرار گرفته و یا تخریب شوند، مناطق گردشگری نخواهند توانست به جذب گردشگر بپردازند و گردشگری موفق نخواهد بود (سینایی، ۱۳۷۴: ۱۳۵). گردشگری به‌ویژه زمانی که سود فعالیت‌های دیگر بخش‌های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزین مناسبی برای آنها و راهبردی برای توسعه است. بر این مبنای دلیل اصلی توسعه گردشگری غلبه بر پایین‌بودن سطح درآمد و ارائه فرصت‌های جدید شغلی و تحولات اجتماعی در جامعه است و می‌تواند امیدهایی برای

گردشگری و گذران اوقات فراغت، به پدیده جدایی‌ناپذیر جوامع صنعتی و حلقه مهم در بازتولید آن تبدیل شده است (مؤمنی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۴). در دنیای امروز، مسافرت‌های بین‌المللی نسبت به سه دهه گذشته بسیار رشد داشته و اهداف آن تنوع فراوانی یافته است (نوبخت، ۱۳۸۷: ۷). یکی از مباحث مهم و اساسی در برنامه‌ریزی گردشگری، تعیین جایگاه و وضعیت این صنعت در منطقه است (Jamroz, 2007: 23). این امر با ارزیابی مناطق گردشگری و شناسایی مناطق مستعد امکان‌پذیر است؛ چراکه این مرحله می‌تواند خط‌مشی توسعه و برنامه‌های آینده گردشگری را ترسیم کند (Nelson et al, 2002: 9). در صنعت گردشگری، امروزه پارادایم پایداری، به دغدغه‌ای جهانی تبدیل شده و در نوشتار توسعه گردشگری، مفهوم پایداری در کانون اصلی مباحث علمی و دانشگاهی جهان قرار دارد (افتخاری، ۱۳۸۹: ۳۳). امروزه پایداری به نحو گسترده‌ای، برای هر نوع توسعه، از جمله توسعه گردشگری پذیرفته شده و در مباحث سیاسی و محیطی، گردشگری پایدار به‌عنوان مفهومی نو، برای مقابله با آثار مخرب توسعه گردشگری مطرح شده است (Kousis, 2000: 484). کشور ایران با داشتن مرز طولانی، با کشورهای زیادی در منطقه ارتباط دارد. مناطق مرزی به‌دلیل کمبود امکانات و نبود سرمایه‌گذاری‌های مناسب، همواره از نقاط محروم کشور محسوب می‌شوند. بررسی‌های انجام‌شده نشان می‌دهد پدیده‌هایی مثل قاچاق کالا، مواد مخدر، شرارت و کشیده شدن مرزنیسانان به فعالیت‌های غیرقانونی ناشی از فقر، بیکاری و کمبود امکاناتی است که بر اثر بی‌توجهی به مناطق مرزی کشور به وجود آمده است (محمودی، ۱۳۸۹: ۳۷). هریک از این شهرهای مرزی می‌توانند به گونه‌های مختلف، موجب سرازیر شدن درآمد از طریق جذب گردشگران به کشور شوند. همچنین حضور گردشگران داخلی و خارجی موجب تبادل فرهنگ و اندیشه بین افراد جامعه خواهد بود. جایگاه ضعیف مناطق مرزی در توسعه گردشگری، اغلب به دلایل انزوای جغرافیایی مناطق مرزی، دوری از قطب‌های صنعتی - اقتصادی و توسعه‌نیافتگی در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است. از جمله استان‌های مرزی کشور که پتانسیل‌های فراوانی برای گردشگری دارد و آن‌طور که شایسته است بدان توجه نشده، استان کرمانشاه است. از این‌رو با توجه به مسائل مطرح‌شده در زمینه گردشگری، یکی از طرح‌های ایجادشده

در این استان مرزی فراهم آورد و ضمن افزایش بهره اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی از آن، بتوان تأثیرات منفی حاصل از آن را به حداقل کاهش داد.

تکنیک SWOT

تجزیه و تحلیل SWOT یک ابزار برنامه ریزی با هدف شناسایی نقاط قوت و ضعف سازمان است و فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط که در ۱۹۸۰ به صورت عمومی در زمینه‌هایی مانند توسعه منطقه‌ای و برنامه ریزی شهری به کار گرفته شد. تجزیه و تحلیل SWOT کمک می‌کند وضعیت کنونی شناسایی، و فشارهای قبل از انتخاب در نظر گرفته شود (Liu, 2011: 2381). منطق رویکرد مذکور این است که راهبرد اثربخش از طرفی باید قوت‌ها و فرصت‌های سیستم را به حداکثر برساند و از سوی دیگر ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل کاهش دهد. این منطق اگر درست به کار رود، نتایج بسیار خوبی برای انتخاب و طراحی یک راهبرد اثربخش خواهد داشت (حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۸۵: ۲۹۳). در واقع، تحلیل قوت‌ها و ضعف‌ها در محیط درونی و فرصت‌ها و تهدیدها از محیط بیرونی، جریانی نظام‌مند است که به ارائه پشتیبانی برای تصمیم‌گیری می‌پردازد (Wheelen, 1995: 341). تحلیل SWOT دارای دو مؤلفه اصلی به شرح زیر است:

الف) شاخص‌های شرایط درونی: که با نقاط قوت و ضعف در وضعیت موجود توصیف می‌شوند.

ب) شاخص‌های شرایط بیرونی: که از طریق تهدیدهای موجود و فرصت‌های ناشناخته توصیف می‌شود (جدول ۱).

در این پژوهش، تحلیل SWOT در قالب جدول طراحی شده و مراحل آن به صورت زیر انجام می‌شود:

- تهیه فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید
- تشریح و تفسیر هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید و تحلیل آنها و در نهایت ارائه راهبردها و راهکارهای مؤثر

مفهوم گردشگری

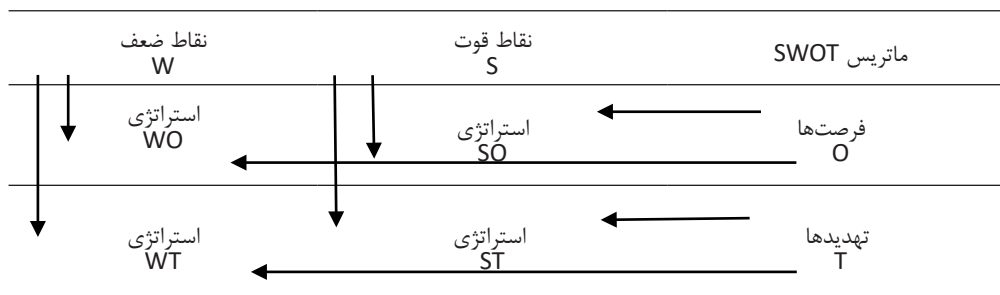
گردشگری پدیده‌ای است که از گذشته دور جوامع انسانی به آن توجه کرده و بر حسب نیازهای متفاوت اجتماعی و اقتصادی به پویایی خود ادامه داده و با توجه به توسعه روزافزون

کاهش فقر فراهم آورد؛ به‌ویژه در مناطقی مانند شهرهای مرزی که به‌نحوی دچار رکود اقتصادی هستند (پاپلی‌یزدی و سقایی، ۱۳۸۶: ۸۲). استان کرمانشاه یکی از مناطقی است که در کشاکش جنگ تحمیلی آسیب فراوانی دیده است. یکی از زمینه‌های رشد این استان می‌تواند صنعت گردشگری باشد. استان کرمانشاه استعدادهای تاریخی، طبیعی، زیارتی - مذهبی و انسانی فراوانی دارد که عمدتاً ناشکفته باقی‌مانده است. از این استعدادها می‌توان در جذب گردشگر و در نهایت کمک به توسعه اجتماعی و اقتصادی بهره گرفت و نیز با شناخت توانمندی‌ها و جاذبه‌های متعدد طبیعی و محیطی منطقه، برنامه‌ریزی صحیح در زمینه توسعه پایدار گردشگری در منطقه امری ضروری است؛ بنابراین برنامه‌ریزی‌های مناسب و علمی در صنعت گردشگری این استان می‌تواند آن را با توجه به موقعیت مرزی که دارد، به یکی از مهم‌ترین مراکز گردشگری تبدیل کند. از جمله اقدامات ضروری برای گسترش و توسعه گردشگری مناطق مرزی، شناخت قابلیت‌ها و محدودیت‌های این مناطق در زمینه توسعه گردشگری است که در این پژوهش سعی کرده‌ایم با استفاده از مدل SWOT آنها را بررسی و تحلیل کنیم. با توجه به این مهم، مقاله حاضر در پی مطالعه و بررسی نقش گردشگری پایدار در توسعه مناطق مرزی، ارزیابی و تحلیل وضع موجود و نیز شناسایی توان‌ها، تنگناها و مشکلات گردشگری در استان کرمانشاه است و به‌منظور نائل‌شدن به توسعه گردشگری پایدار برای رفع چالش‌ها و تقویت توان‌ها تلاش می‌کند. همچنین راهکارها و راهبردهایی متناسب با شرایط منطقه، برای توسعه گردشگری پایدار در استان کرمانشاه ارائه می‌کند.

روش بررسی

روش پژوهش حاضر، از نوع توصیفی - تحلیلی است و برای جمع‌آوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد و همچنین مطالعات میدانی و مشاهده استفاده شده است و با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده به بررسی جاذبه‌ها، امکانات، خدمات و وضعیت کلی گردشگری در استان کرمانشاه اقدام شده است. در مرحله بعد، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه راهبردها و استراتژی‌های توسعه گردشگری پایدار، به‌منظور توسعه این استان مرزی، از روش SWOT استفاده شده است. تا با تجزیه و تحلیل وضع موجود و شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات، راهبردها و راهکارهایی برای توسعه پایدار

جدول ۱. ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی‌ها

منبع: افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵: ۹

۱۳۸۶: ۳۱۵). تحقق توسعه پایدار گردشگری در گروه سه رویکرد همه‌جانبه‌نگر و کل‌گرا، آینده‌نگر و مساوات‌گرا است. نگرش اول باور دارد توسعه هنگامی پایدار است که در بستر سیاسی، اقتصادی و اکولوژیک ملاحظه شود. در رویکرد دوم، برآورد احتیاجات کنونی گردشگران، جامعه میزبان و به‌موازات آن محافظت از محیط‌زیست و حفظ فرصت‌های برابر برای آیندگان مطرح است. در رویکرد سوم، مساوات درون‌نسلی و فرانسلی در استفاده از امکانات و منابع مدنظر است (تولایی، ۱۳۸۶: ۱۴۲).

مناطق مرزی

مناطق مرزی بخشی از عرصه قلمرو ملی محسوب می‌شوند که به‌دلیل موقعیت جغرافیایی خود و دوری از مرکز اصلی سرزمین، شرایط ممتازی دارند. این مناطق هرچند در نگرش پایدار سیستمی، می‌باید تکمیل‌کننده نارسایی‌های درون‌سیستمی و مکمل فعالیت‌های موجود در آن باشند، اما به‌دلیل تعارضات ایجادشده و گسستگی نظام‌های عملکردی متقابل در یک فعالیت غیربرنامه‌ای، نه‌تنها در راستای ارتقای منافع ملی حرکت نمی‌کنند، بلکه گاه به‌عنوان تهدیدی فزاینده علیه امنیت و یکپارچگی سرزمین مادری نیز مطرح می‌شوند. لذا نکته مهم در ادبیات مربوط به مرز و مناطق مرزی، ارتقای وجوه فرصتی در این مناطق و کاهش وجوه تهدیدی در آنها، در چهارچوب نظام برنامه‌ریزی ملی است که به‌نوعی بر مفهوم کنش متقابل مناطق مرزی و منطقه مادر دلالت دارد (ایلکا و دین‌پناه، ۱۳۹۰: ۵۶).

رویکردهای بنیانی در مطالعه گردشگری

مطالعه گردشگری با توجه به خصلت و ماهیتی که دارد،

ارتباطات و افزایش چشم‌گیر تعداد گردشگران و درآمدهای ارزی حاصل از آن، نتایج بسیاری همچون اشتغال برای جوامع به‌دنبال داشته است (Cawley, 2007: 11). گردشگری صنعتی خدماتی و شامل تعدادی از ترکیبات مادی و غیرمادی است. عناصر مادی شامل سیستم‌های حمل‌ونقل (هوایی، راه‌آهن، جاده‌ای، آبی)، پذیرایی (مسکن، غذا، تورها) و خدمات مربوط به آن نظیر خدمات بانکی، بیمه و خدمات بهداشتی و ایمنی می‌شود. عناصر غیرمادی شامل استراحت، آرامش، فرهنگ، ماجراجویی و تجربیات جدید و متفاوت است (صدرموسوی و دخیلی‌کهنمویی، ۱۳۸۶: ۱۳۱-۱۳۰).

گردشگری پایدار

سازمان جهانی جهانگردی، نخستین بار در سال ۱۹۹۸ اصطلاح «گردشگری پایدار» را طبق معیارهای گزارش برانت‌لند این‌گونه تعریف کرد: «گردشگری پایدار نیازهای گردشگران حاضر و جوامع میزبان را با محافظت و ارتقای فرصت‌های آیندگان برآورده می‌کند» (George, 2008: 8). گردشگری پایدار را نمی‌توان جدا از مفهوم توسعه پایدار بحث کرد؛ بنابراین مفاهیم توسعه پایدار در بخش گردشگری، در قالب مفاهیم توسعه پایدار اقتصاد کلان، قابل‌تبیین است. گردشگری پایدار بر ضرورت استفاده و توسعه منابع گردشگری در مسیرهای سالم تأکید می‌کند (رحمانی، ۱۳۸۹: ۴۴). اهداف گردشگری پایدار، بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان، رعایت برابری و مساوات بین دو نسل و درون یک نسل، حفظ کیفیت محیط‌زیست از طریق حفظ سیستم زیست‌محیطی، حفظ یکپارچگی و انسجام فرهنگی و همبستگی اجتماعی بین جوامع و ایجاد تسهیلات و امکانات است (گی،

کرمانشاه با کشور عراق بیش از ۳۶۳ کیلومتر مرز مشترک دارد و از لحاظ تقسیمات کشوری به ۱۴ شهرستان، ۳۱ بخش، ۳۲ شهر و ۸۶ دهستان تقسیم شده است. کلان‌شهر کرمانشاه که در نیمه شرقی استان واقع شده، مرکز استان کرمانشاه است (دفتر تقسیمات کشوری استانداری کرمانشاه، ۱۳۹۵).

استان کرمانشاه در همسایگی کشور عراق دارای مرزهای هموار و ناهموار است. بیشترین مرز ناهموار را با کردستان عراق در شهرستان‌های پاوه، جوانرود، ثلاث باباجانی و سرپل‌ذهاب و تا حدودی قسمت شمالی شهرستان قصرشیرین دارد و مرز هموار آن که شامل شهرستان گیلانغرب با طول مرز کمتر و شهرستان قصرشیرین با طول مرز بیشتر با بخش مرکزی کشور عراق است. هرچند از نظر بافت و ساختار قومی نوار مرزی استان کرمانشاه کاملاً کردزبان هستند، اما از نظر بافت مذهبی، اهل تسنن در محدوده و مجاور فضای سرزمینی اقلیم کردستان عراق با بیشترین مرز ناهموار و اهل تشیع در نوار مرزی شهرستان‌های قصرشیرین و گیلانغرب با توپوگرافی هموار قرار گرفته‌اند. اگرچه در سال‌های اخیر، عراق درگیر جنگ با گروه‌های تروریستی شده و حساسیت نوار مرزی بیشتر شده است؛ اما کاربری‌ها و مراکز تهدیدپذیر و خطرزا در این نوار کمتر است و حفظ وحدت بین مذاهب، ارتباط فامیلی، روابط خویشاوندی با مرزنشینان کشور عراق و تجربه جنگ هشت‌ساله و... از جمله نقاط قوت این مناطق است (ملکی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵۹). همچنین استان کرمانشاه به سبب قرارگرفتن در مسیر جاده ابریشم و راه کربلا، مسافران و زائران کثیری به این استان رفت‌وآمد داشته‌اند. استان کرمانشاه نمونه‌ای از مناطق پرتوان کشور در زمینه گردشگری است که توانمندی‌ها و قابلیت‌های گردشگری فراوانی دارد. موقعیت ممتاز استان و قرارگرفتن آن در مسیر راه ارتباطی کربلا و داشتن جاذبه‌های تاریخی، باستانی، فرهنگی، مذهبی، چشم‌اندازها، جاذبه‌های طبیعی و قابلیت‌های متفاوتی که در جذب گردشگر دارد، انواع و اشکال متنوعی از گردشگری را به نمایش می‌گذارد و این در حالی است که با وجود جاذبه‌های متنوع گردشگری در سطح استان، هنوز به‌طور بهینه از استعدادهای بی‌نظیر آن بهره گرفته نشده است. یکی از عوامل زیربنایی گردشگری، وجود شبکه‌های حمل‌ونقل و راه‌های ارتباطی است که متأسفانه در کشور ما آن‌طور که انتظار می‌رود، بدان توجه نشده است (ناجی، ۱۳۸۴: ۲۳).

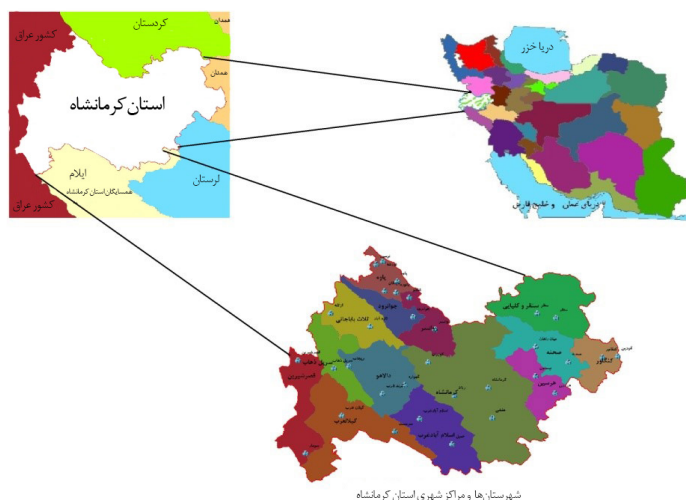
رویکردهای گوناگونی طلب می‌کند که در ادامه به برخی از آنها اشاره خواهد شد:

- رویکرد نهادی - تشکیلاتی: در این رویکرد گردشگری به‌مثابه یک نهاد، ارگان و یا تشکل مطرح می‌شود. نمونه بارز این رویکرد تحقیق در خصوص آژانس‌های مسافرتی و مشکلات و کاستی‌های مربوط به آنها است.
- رویکرد محصول یا تولید: به صنعت گردشگری از زاویه دید یک فعالیت تولیدی نگریسته می‌شود.
- رویکرد تاریخی: در این رویکرد، تاریخچه، نحوه تکوین و تکامل گردشگری طی زمان مدنظر است.
- رویکرد مدیریتی: بر فعالیت‌های مدیریتی جهت عرضه هرچه بهتر خدمات گردشگری و ابعاد و مسائل برنامه‌ریزی تأکید دارد.
- رویکرد جامعه‌شناسی: مطالعات طبقات اجتماعی، آداب و عادات جامعه میزبان و ... از جمله محورهای مطرح در این رویکرد است.
- رویکرد جغرافیایی: ارزیابی مکان‌های گردشگری، نحوه خدمات‌رسانی به آنها و بررسی اثرات گردشگری، نحوه خدمات‌رسانی به آنها و ... از جمله موضوعات مهم در این رویکرد است (کریمی‌قطب‌آبادی، ۱۳۹۱: ۲۴).

با توجه به مطالب مطرح‌شده در مبانی نظری پژوهش، رویکرد مدنظر این پژوهش رویکرد مدیریتی است و سعی در ارائه برنامه‌ریزی راهبردی برای توسعه گردشگری پایدار در نمونه موردی (استان کرمانشاه) دارد.

محدوده پژوهش

استان کرمانشاه با جمعیتی بالغ بر دو میلیون نفر و وسعت ۲۵۰۴۱ کیلومترمربع با مرکزیت شهر کرمانشاه در میانه ضلع غربی کشور بین مدار جغرافیایی ۳۳ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۱۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار گرفته و از شمال به استان کردستان از جنوب به استان‌های لرستان و ایلام و از شرق به استان همدان و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳). استان

تصویر ۱. نقشه تقسیمات سیاسی و موقعیت جغرافیایی استان کرمانشاه

معرفی پتانسیل‌های گردشگری کرمانشاه

با توجه به تقسیم‌بندی‌های صورت‌گرفته در طرح جامع گردشگری، استان کرمانشاه به پنج قطب گردشگری کرمانشاه، اورامانات، قصرشیرین، اسلام‌آبادغرب و کنگاور تقسیم شده است که هر یک از آنها، شهرستان‌ها و مناطق نمونه گردشگری را به خود اختصاص داده است (جدول ۲). در استان کرمانشاه ۳۸ منطقه نمونه محلی، ۸ منطقه نمونه استانی و ۴ منطقه نمونه ملی وجود دارد. در این استان منطقه نمونه بین‌المللی وجود ندارد؛ اما می‌توان با افزایش کیفیت خدمات در مناطق نمونه استان در سطح بین‌المللی، شاهد گردشگران بین‌المللی در استان بود (تقی‌زاده، ۱۳۹۱: ۶۵). جاذبه‌های متعدد و متنوع تاریخی، فرهنگی و طبیعی استان کرمانشاه فرصت مناسبی برای دستیابی به توسعه پایدار است.

سفید، کوه طاق‌بستان) و سراب‌ها (سراب نیلوفر، سراب قنبر و سراب خضر زنده) سراب بیستون، غارهای طبیعی بیستون، رودخانه گاماسیاب و منطقه حفاظت‌شده بیستون اشاره کرد؛ دره ریجاب و آبشار پیران در شمال غربی استان قرار دارد که دارای عوارض طبیعی زیبا و دیدنی است؛ همچنین بناهای تاریخی متعددی در این دره وجود دارد که عموم گردشگران از آن اطلاعی ندارند (علائی طالقانی و جلیلیان، ۱۳۹۱: ۱۵۷). غار قوری‌قلعه (بزرگ‌ترین غار آبی آسیا و هفتمین اثر طبیعی ملی ایران) و غار کاوات (از بزرگ‌ترین غارهای آبی جهان) در شهرستان روانسر از مهم‌ترین منابع ژئوتوریسمی به شمار می‌روند که دوستداران طبیعت را به خود جلب کرده‌اند (قنبری و دیگران، ۱۳۹۱: ۷۴).

جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی

این جاذبه‌ها شامل یادمان‌های ملی، تاریخی و باستانی هر سرزمین و تمدن است. در استان کرمانشاه ۳۰۰۰ اثر تاریخی برآورد شده است که ۷۱۶ اثر آن به ثبت آثار ملی و یک اثر به ثبت جهانی رسیده است. بدون تردید یکی از مهم‌ترین و کهن‌ترین عوامل و انگیزه‌های مسافرت انسان، باورهای مذهبی و احساسات دینی بوده است (جمشیدی، ۱۳۸۱: ۳۱). در این میان بیستون به ثبت جهانی رسیده است و در همه‌جای استان آثار گران‌بهایی دیده می‌شود.

جاذبه‌های طبیعی

استان کرمانشاه از لحاظ جاذبه‌های طبیعی، مثل جنگل و پوشش گیاهی، کوه‌ها، دره‌ها، رودخانه‌های خروشان و حیات‌وحش یکی از بکرترین نقاط طبیعی کشور محسوب می‌شود که آب‌وهوای متنوعی در مناطق مختلف دارد. حدود ۷۷۰ چشمه و ۷۴ سراب را در خود جای داده و بستر مناسبی برای رودخانه‌های فصلی و دائمی است. از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

از جاذبه‌های طبیعی شهر کرمانشاه، می‌توان به کوه‌ها (کوه

جدول ۲. مشخصه‌های کلی مناطق نمونه گردشگری استان کرمانشاه

نام قطب	شهرستان‌های تحت پوشش	مناطق نمونه تحت پوشش
کرمانشاه	کرمانشاه، بیستون، هرسین	نوژیوران، طاق‌بستان، بیستون، تالاب هشیلان، سراب نیلوفر، سراب هرسین، رودخانه قره‌سو، رودخانه گاماسیاب، سراب قنبر، چشمه سه‌رآب
قصر شیرین	قصر شیرین، گیلانغرب، سرپل ذهاب	پیران، چم امام حسن، سراب گلین، چارقاپی، تنگ حمام، سد گیلانغرب، سراب گرم، نخلستان‌های قصر شیرین، بازی دراز، سراب مورت، منطقه دیره
اسلام‌آبادغرب	اسلام‌آبادغرب، کرد غرب، دالاهو	سراب کرد، آتشکده شیان، پارک جنگلی مرصاد، سراب شرف‌آباد، ریجاب
کنگاور	صحنه، سنقر، کنگاور	در بند صحنه، چرمه علیا، سراب فش، آبشار گروس، معبد آناهیتا، گزنه‌له، سراب ماران، سیرجان، بدر و پریشان
اورامانات	روانسر، جوانرود، پاره، ثلاث باباجانی	دالانی، قوری‌قلعه، نودشه، سراب روانسر، شروینه، هجیج، شمشیر، چشمه ریزه، ازگله بمو، ویس القرن، مامیشان، سفیدبرگ، بید میری، نوسود، بوژین مرخیل

منبع: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه، ۱۳۹۱

شمشیر به واسطه وجود معبد و آتشکده باستانی، آرامگاه امامزاده سید عبیدالله معروف به کوسه هجیج و طبیعت بسیار زیبای شاهو، از روستاهای هدف گردشگری استان هستند (شریفی، ۱۳۹۰: ۴۴).

یافته‌ها

عوامل داخلی مؤثر بر توسعه گردشگری استان کرمانشاه

هدف این مرحله شناسایی و ارزیابی نقاط ضعف و قوت داخلی محدوده مطالعه است؛ یعنی جنبه‌هایی که در دستیابی به توسعه گردشگری پایدار، زمینه‌هایی مساعد یا بازدارنده دارد. از این رو در این قسمت از پژوهش، نقاط ضعف و قوت گردشگری استان کرمانشاه در قالب ۴ سنجه منابع و جاذبه‌های گردشگری، تسهیلات زیرساختی و رفاهی، عوامل اجتماعی- فرهنگی و عوامل اقتصادی ارزیابی می‌شود. سپس در ستون مقابل، به هریک از عوامل داخلی، امتیازی بین ۱ تا ۵ داده می‌شود که بیانگر وضعیت و شرایط موجود هر عامل است. رتبه ۱ وضعیت ضعیف، رتبه ۲ کمی ضعیف، رتبه ۳ متوسط، رتبه ۴ خوب و رتبه ۵ خیلی خوب را نمایش می‌دهد (جدول ۳).

از مهم‌ترین جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی شهر کرمانشاه می‌توان از تکیه معاون‌الملک، تکیه بیگلربیگی، آرامگاه بابا یادگار، مقبره احمدبن اسحاق قمی، مقبره فاضل تونی، مقبره خلیفه حیدر حیدری باینگانی، مسجد دولت شاه، مسجد حاج شهباز خان، مسجد عمادالدوله و آثار تاریخی طاق‌بستان و بازار سنتی کرمانشاه نام برد (صیدایی و رستمی، ۱۳۹۱: ۱۰۰).

در شهرستان دالاهو می‌توان به قلعه یزدگرد سوم، کمینگاه باستانی شهربانو و قلعه سرخه دیزه (دوره ساسانی)، طاق‌گرا (دوره اشکانی) و ... به عنوان آثار باستانی در جذب گردشگر اشاره کرد. در شهرستان روانسر، زیارتگاه ویس قرنی که جزو صحابه پیامبر (ص) بود، واقع شده است و هر ساله زائران بسیاری را از شهرهای دور و نزدیک به سوی خویش جذب می‌کند و با قدمت چندصدساله از جاذبه‌های فرهنگی - تاریخی استان است که در فهرست میراث ملی قرار دارد (مهندسان مشاور شهرسازان آذراندیش، ۱۳۸۷: ۱۴۳). همچنین در منطقه بیستون، آثار تاریخی فراوانی وجود دارد؛ مثل کتیبه بیستون، مجسمه هرکول، کاخ انوشیروان، کاروانسرای شاه‌عباسی.

جاذبه‌های روستایی

روستاهای شهرستان پاره از جمله روستای خانقاه، هجیج و

جدول ۳. تجزیه و تحلیل SWOT براساس عوامل داخلی مؤثر بر توسعه گردشگری استان کرمانشاه

عامل درونی			عامل سنجش
امتیاز	نقاط ضعف	امتیاز	نقاط قوت
۳	خشک شدن اکثر سراب‌ها و رودخانه‌ها در اثر خشکسالی	۴	برخورداری از جاذبه‌های متعدد طبیعی، تاریخی، فرهنگی و روستایی در سطح استان
۳	عدم استفاده درست و مفید از مکان‌ها و فضاهای گردشگری	۳	تنوع محیط‌های طبیعی و بکر بودن آنها
۴	تخریب و نابودی مناظر طبیعی در سطح استان و رهاسازی آنها	۳	وجود ارتفاعات متعدد جهت انجام ورزش‌ها و تفریحانی از قبیل کوهنوردی و راهپیمایی
۳	آلودگی هوا به علت وجود گردوخاک و ریزگردها در چند سال اخیر	۲	تنوع حیات جانوری و پوشش گیاهی
۳	وجود کاربری‌های ناسازگار در اطراف جاذبه‌ها و ایجاد منظر و چشم‌انداز نامناسب	۲	وجود مناطق حفاظت شده
		۱	برخورداری از موقعیت استراتژی و مرزی با کشور عراق

منبع و جاذبه‌های گردشگری

عامل درونی			عامل سنجش
امتیاز	نقاط ضعف	امتیاز	نقاط قوت
۲	عدم استانداردسازی با اصول جهانی در خدمات گردشگری	۳	برخورداری از خدمات و تسهیلات گردشگری نسبتاً مناسب مثل هتل‌ها و مراکز اقامتی، رستوران‌ها و آژانس خدمات مسافرتی
۳	کمبود اعتبارات بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری امور زیربنایی	۵	وجود شبکه ارتباطی مهم حمل‌ونقل از جمله فرودگاه بین‌المللی، مسیر ترانزیت کربلا و حمل‌ونقل جاده‌ای بین شهرستان‌ها و اکثر روستاهای استان
۳	نامناسب بودن پایانه‌های پروازهای داخلی و خارجی در فرودگاه شهید اشرفی اصفهانی	۴	قرارگیری استان در محور مهم ترانزیتی غرب کشور
۴	ناکافی بودن تسهیلات و خدمات گردشگری جهت فراهم کردن رضایت گردشگران	۳	امکان ایجاد شهرک‌های توریستی خاص با وسعت کم در قسمت‌های مختلف استان با توجه به تنوع فرهنگی، اقلیمی و آب‌وهوایی آن
۲	کمبود کیفیت و ایمنی در ناوگان حمل‌ونقل		
۱	نبود تابلوهای راهنما و تبلیغاتی برای جذب مسافران و گردشگران گذری	۳	امکان ایجاد مسیرهای خاص گردشگری مثل مسیرهای سبز و یا مسیرهای خاص پیاده‌راهی

تسهیلات زیرساختی و رفاهی

عامل درونی				عامل سنجش
امتیاز	نقاط ضعف	امتیاز	نقاط قوت	
۲	شناخت ضعیف از روحیه و سلیقه‌های گردشگران داخلی و خارجی	۱	وجود روحیه مهمان‌نوازی در بین مردم	عوامل اجتماعی و فرهنگی
۲	ضعف در تعامل و هماهنگی کامل نهادهای مسئول در گردشگری	۲	وجود تنوعی از هنرهای بومی و صنایع دستی	
۱	تعارض و تفاوت بین فرهنگ گردشگران و مردم بومی	۳	وجود دانشگاه‌های مهم و متعدد به‌منظور تعلیم و تربیت نیروی متخصص	
۳	ضعف در نگهداری، مرمت و بازسازی برخی از میراث فرهنگی	۳	وجود قومیت‌ها و فرهنگ‌ها و ادیان الهی مختلف با آداب و رسوم ویژه	
۳	ناهماهنگی و ارتباط منسجم بین ارگان‌های دولتی و بخش خصوصی متولی گردشگری	۲	برگزاری رویدادها و مراسم مذهبی و سنتی منحصربه‌فرد	
۲	نبود نیروهای متخصص و آموزش‌دیده در زمینه گردشگری در استان			
۱	نبود نگرش علمی به مقوله گردشگری	۴	استعداد استان به‌منظور سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری به‌عنوان قطب مهم گردشگری در غرب کشور	
۳	گسترش ناامنی در مرزهای رسمی و غیررسمی به‌علت وجود گروهک‌های تروریستی			
عامل درونی				عامل سنجش
امتیاز	نقاط ضعف	امتیاز	نقاط قوت	
۲	ضعف در افزایش ظرفیت و کیفیت نیروی انسانی	۲	تولید صنایع دستی متعدد و متنوع	عوامل اقتصادی
۳	ناتوانی بخش گردشگری در جذب منافع و سرمایه‌های اقتصادی و رقابت با دیگر بخش‌ها	۵	وجود بازارچه‌های مرزی پرویز خان، خسروی، شوشمی، شیخ صالح، سومار	
۱	ناآگاهی از منافع اقتصادی ورود گردشگران به استان و عواید آن			
۳	استفاده نکردن از توان‌های منطقه در ایجاد اشتغال	۴	ایجاد فرصت‌های شغلی در بخش گردشگری	
۴	عدم سرمایه‌گذاری لازم دولتی در توسعه گردشگری استان	۳	امکان ایجاد نشان تجاری برای صنایع دستی خاص استان مثل لباس‌های محلی، گلیم و ...	

منبع: مطالعات نگارندگان

جدول ۴. تجزیه و تحلیل SWOT بر اساس عوامل خارجی مؤثر بر توسعه گردشگری استان کرمانشاه

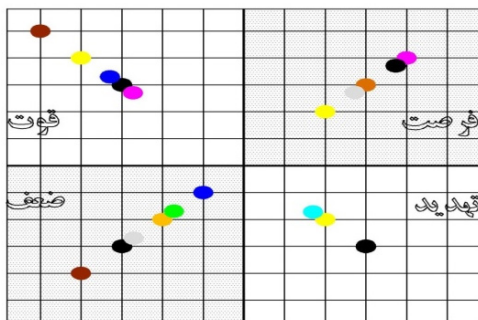
عامل	عامل بیرونی	عامل	عامل
سنجش	فرصت‌ها	امتیاز	تهدیدها
امتیاز	سنجش	امتیاز	سنجش
۴	تهیه بانک اطلاعاتی جامع از منابع و جاذبه‌های گردشگری استان	۲	فرسودگی و تخریب بسیاری از جاذبه‌های گردشگری استان
۲	قابلیت تبدیل شدن به قطب گردشگری غرب کشور	۳	تهدیدات زیست‌محیطی
۳	تأکید بر توسعه گردشگری پایدار در راستای توسعه استان مرزی کرمانشاه	۵	وجود پدیده خشک‌سالی و تبعات ناشی از آن بر بعضی از جاذبه‌های گردشگری
۳	امکان ایجاد جاذبه‌های مختلف برای بازارهای داخلی و خارجی با توجه به پتانسیل بالای استان	۳	فقدان برنامه‌ریزی در راستای کنترل آثار نامطلوب زیست‌محیطی و تأثیر مستقیم آن بر توسعه گردشگری
۳	امکان فراهم کردن و گسترش ورزش‌های کوهنوردی و پیاده‌روی در ارتفاعات استان	۲	
۴	امکان در نظر گرفتن Localization برای استان کرمانشاه با توجه به جاذبه‌های گردشگری موجود در آن	۴	
عامل	عامل بیرونی	عامل	عامل
سنجش	فرصت‌ها	امتیاز	تهدیدها
امتیاز	سنجش	امتیاز	سنجش
۳	روند فزاینده سرمایه‌گذاری و توسعه تسهیلات گردشگری	۳	نبود استانداردهای لازم در تأسیسات گردشگری
۲	امکان ایجاد مکان‌های اقامتی، رستوران‌ها و مراکز تفریحی در مناطق دارای پتانسیل گردشگری	۴	عدم همکاری نهادهای بین‌المللی به‌خاطر تحریم‌های سیاسی
۴	تقویت ناوگان‌های حمل‌ونقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی)	۴	
۲	ایجاد و فعال کردن دفاتر خدمات مسافرتی در شهرستان‌های استان	۲	اثر تحریم بر خدمات سفرهای هوایی به ایران و به تبع آن شهرها و استان‌های داخلی
۳	فراهم کردن خدمات درمانی و بهداشتی متناسب با گردشگری بین‌المللی	۳	
عامل	عامل بیرونی	عامل	عامل
سنجش	فرصت‌ها	امتیاز	تهدیدها
امتیاز	سنجش	امتیاز	سنجش
۳	واگذاری کامل بسیاری از خدمات گردشگری به بخش خصوصی	۳	سرمایه‌گذاری ناچیز و ناپایدار در بخش توسعه گردشگری
۲	فراهم کردن امکان جلب و جذب سرمایه و تخصص خارجی در امر گردشگری	۳	وجود تحریم‌های خارجی و جلوگیری از سرمایه‌گذاری خارجی در زمینه گردشگری
۲	بهره‌گیری از سیستم مدیریت خدمات و تسهیلات گردشگری ارزان‌قیمت در رقابت با دیگر مناطق	۴	بی‌ثباتی قیمت‌ها و تورم
۱	امکان اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد پایدار از طریق توسعه گردشگری	۳	بالاتکلیفی در ورود و خروج صنایع دستی

منبع: مطالعات نگارندگان

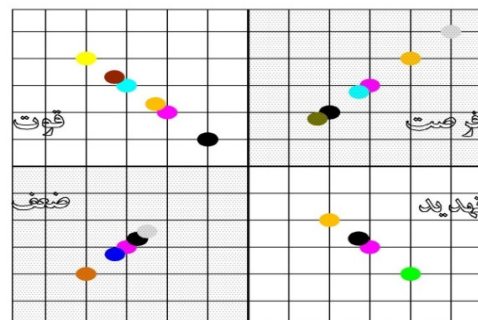
ادامه جدول ۴. تجزیه و تحلیل SWOT براساس عوامل خارجی مؤثر بر توسعه گردشگری استان کرمانشاه

عامل سنجش	عامل بیرونی		فرصت‌ها
	امتیاز	تهدیدها	
	۲	فروسودگی و تخریب روبه‌رشد منابع تاریخی فرهنگی و بعضاً فاجاق آنها	جلب مشارکت گروه‌های محلی در تصمیم‌گیری‌ها
	۳	امکان آسیب به الگوهای فرهنگ بومی و فراموشی آداب و رسوم و سنت‌های محلی و بومی	امکان تبادل فرهنگی استان کرمانشاه با دیگر شهرهای هم‌مرز
	۲	ازدیاد تخلفات اجتماعی در استان با ورود گردشگران نسبت به قبل	تلاش برای افزایش تعداد مکان‌ها و جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی یونسکو
	۳		رواج گردشگری مذهبی و فرهنگی و تاریخی و ایجاد علاقه گردشگران به تاریخ و فرهنگ و سنت این استان
	۴	امکان تعرض گروهک‌های تروریستی با توجه به موقعیت استراتژیک استان	امکان جذب نیروی انسانی آموزش‌دیده از دانشگاه‌ها در فعالیت‌ها و بخش‌های تخصصی گردشگری
	۳		امکان تبلیغات مناسب برای گردشگری

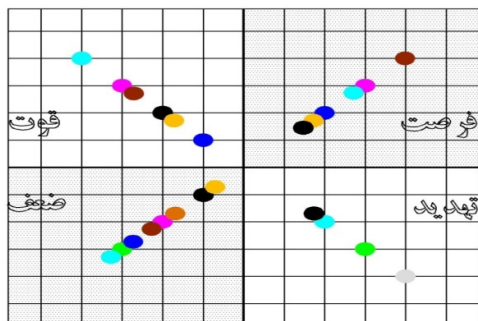
۴. تجزیه و تحلیل SWOT

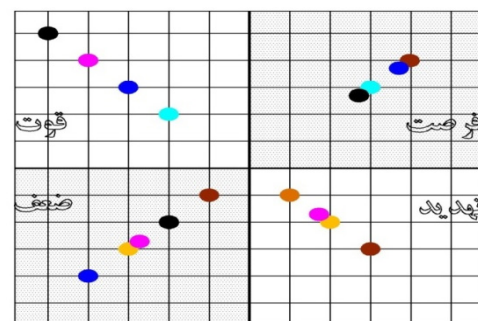
نمودار ۲. منابع و جاذبه‌های گردشگری

نمودار ۱. تسهیلات زیرساختی و رفاهی

نمودار ۴. عوامل فرهنگی و اجتماعی

نمودار ۳. عوامل اقتصادی

عدم شناخت سلايق جهانگردان و سياحان خارجي

مشروط‌کننده‌های فرهنگی و مذهبی و قومیتی

پایین‌بودن سطح آگاهی جامعه در زمینه گردشگری و جاذبه‌های گردشگری

موانع مدیریتی و سازمانی

ضعف مدیریت کلان در صنعت گردشگری

بی‌توجهی به توسعه منابع انسانی در صنعت گردشگری

نبود برنامه جامع و استراتژیک و همچنین مشخص‌نبودن هدف‌ها و سیاست‌ها در قالب یک برنامه اجرایی

ناهماهنگی بین سازمان‌ها و ارگان‌های دولتی که در بهبود وضع جهانگردی مؤثرند.

کمبود نیروی متخصص

استفاده‌نکردن از کارشناسان مجرب و آشنا به صنعت گردشگری

نارسایی امکانات زیربنایی و خدمات رفاهی

ضعف در اطلاع‌رسانی و تبلیغات در زمینه جذب گردشگر

ناکافی بودن سیستم‌های رفاهی، خدماتی و اقامتی در بخش گردشگری و نبود امکانات اولیه مثل اقامتگاه‌های مناسب

تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش SWOT

این مقاله، عوامل اثرگذار بر توسعه گردشگری پایدار و نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای آن را در استان مرزی کرمانشاه بررسی کرده است.

ارائه راهبردها و راهکارهای توسعه

این مرحله از پژوهش، به تجزیه و تحلیل موقعیت استراتژیک و تدوین استراتژی‌های عمده یا کلان و پیشنهاد اقدام استراتژیک، اختصاص دارد. در این راستا، اطلاعات حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها در مرحله قبل، به‌عنوان داده‌های ورودی در این مرحله مورد استفاده و تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت. تجزیه و تحلیل موقعیت و تعیین اقدام استراتژیک عبارت است از انجام موازنه استراتژیک بین عوامل سوق‌دهنده شامل فرصت و قوت (در مقابل عوامل بازدارنده شامل تهدید و ضعف و به‌منظور رفع آنها). در ادامه تحلیل‌های این مرحله، موقعیت راهبردی استان کرمانشاه،

عوامل خارجی مؤثر بر توسعه گردشگری استان کرمانشاه

هدف این مرحله، سنجش محیط خارجی محدوده مطالعه برای شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهایی است که استان کرمانشاه در ارتباط با گسترش و توسعه گردشگری با آن مواجه است. براساس مطالعات انجام‌شده و بررسی محدوده مطالعه، مجموعه فرصت‌ها و تهدیدهای مؤثر بر گردشگری پایدار، در غالب چهار سنجه منابع و جاذبه‌های گردشگری، تسهیلات زیرساختی و رفاهی، عوامل اجتماعی - فرهنگی و عوامل اقتصادی بررسی و تحلیل شده است. سپس در ستون مقابل، به هریک از عوامل داخلی، امتیازی بین ۱ تا ۵ داده می‌شود که بیانگر وضعیت هر عامل است. رتبه ۱ وضعیت ضعیف، رتبه ۲ کمی ضعیف، رتبه ۳ متوسط، رتبه ۴ خوب و رتبه ۵ خیلی خوب را نمایش می‌دهد (جدول ۴)

موانع موجود در توسعه گردشگری استان کرمانشاه

وجود جاذبه‌های غنی گردشگری بدون وجود ساختارهای زیربنایی مناسب نمی‌تواند موجب جذب گردشگران و ایجاد رضایت در آنها شود. به‌عبارت‌دیگر، داشتن ساختارهای زیربنایی مناسب که درواقع جزئی از محصول گردشگری است، می‌تواند گردشگران بیشتری را برای بازدید از اماکن و جاذبه‌های گردشگری جذب کند.

موانع اقتصادی

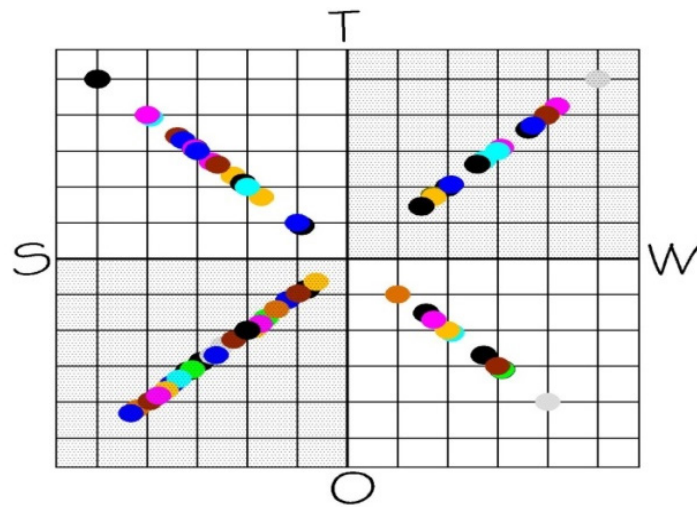
حمایت‌نکردن از سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری (دولتی و خصوصی)

عدم حمایت کافی از بخش خصوصی و تشویق به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به‌علت سودآور نبودن، حمایت ناکافی دولت و اقدامات محدودکننده از سوی برخی مقامات غیرمسئول و ...

نبود تسهیلات لازم برای بخش خصوصی (مثل پرداخت وام‌های بلندمدت با بهره کم)، واگذاری زمینی مناسب با بهای دولتی، به‌منظور ایجاد هتل‌ها و مراکز رفاهی، تضمین امنیت سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری از سوی دولت به‌منظور ایجاد انگیزه در بخش خصوصی

موانع اجتماعی و فرهنگی

بیم‌از اثرات مخرب جهانگردی بر فرهنگ محلی

نمودار ۵. تحلیل موقعیت و تعیین راهبرد

و در ضمن غلبه نقاط ضعف بر نقاط قوت قرار گرفته است. در چنین شرایطی، توصیه می‌شود با استفاده از «استراتژی‌های تدافعی» با شناخت فرصت‌ها و قوت‌ها، جبران نقاط ضعف و تهدید در پیش گرفته شود. کاربرد ماتریس داخلی - خارجی در تدوین استراتژی‌های بخش‌های گوناگون است. این ماتریس ۹ خانه دارد و بخش‌های مختلف، در یکی از ۹ خانه آن قرار می‌گیرد. همچنین این ماتریس دو بعد اصلی دارد:

- مجموع امتیازات موزون عوامل استراتژیک بیرونی از ماتریس ۶ که بر محور عمودی نشان داده می‌شود.
- مجموع امتیازات موزون عوامل استراتژیک درونی از ماتریس ۵ که روی محور افقی نشان داده می‌شود با توجه به اینکه مجموع امتیازات موزون در ماتریس‌های ارزیابی

با استفاده از دو روش پیشنهادی در منابع نظری مختلف تحلیل و ارزیابی شده است.

نمودار تحلیل موقعیت و تعیین راهبرد

یکی از کاربردهای مدل SWOT، مقایسه نظام‌یافته فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی با ضعف و قوت‌های داخلی است که به منظور تشخیص یکی از چهار الگو میان موقعیت‌ها و استراتژی‌های عمده یا کلی صورت می‌گیرد.

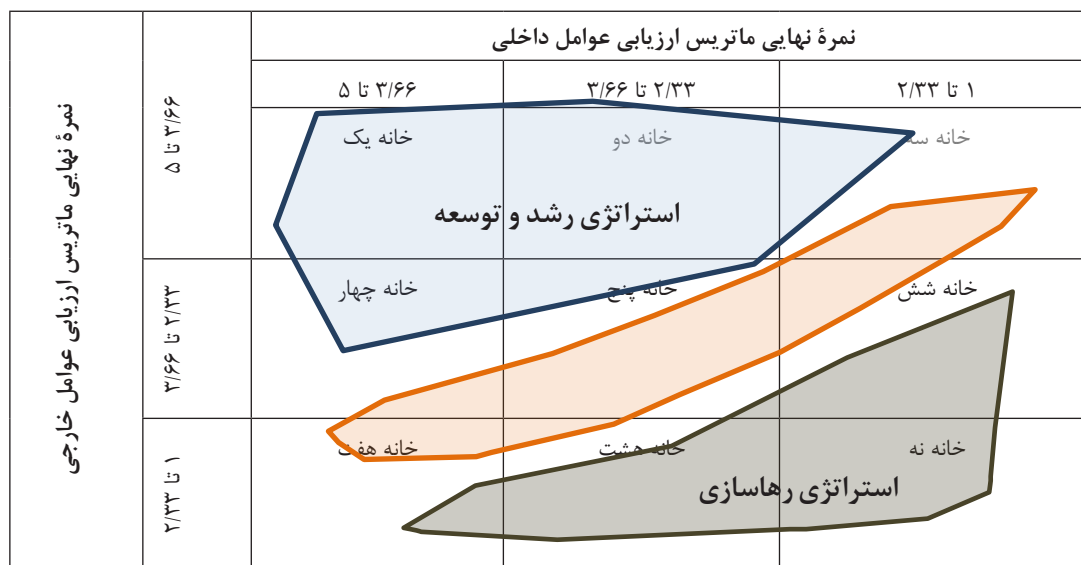
با جمع‌بندی نتایج حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل استراتژیک داخلی و خارجی، موقعیت شهرهای مرزی استان کرمانشاه در گردشگری، تعیین و اقدام استراتژیک متناسب با آن پیشنهاد می‌شود (نمودار ۵). همان‌گونه که در این نمودار نشان داده شده، این استاندارد وضعیت غلبه تهدیدها بر فرصت‌ها

جدول ۶. ماتریس بررسی عوامل خارجی

عوامل	مجموع	میانگین	وزن نسبی
فرصت‌ها	۶۵	۳/۰۹	۱/۵۴
تهدیدها	۳۸	۲/۵۳	۳/۲۰
جمع	۱۰۳	۵/۶۲	۴/۷۴

جدول ۵. ماتریس بررسی عوامل داخلی

عوامل	مجموع	میانگین	وزن نسبی
قوت‌ها	۶۲	۲/۹۵	۲/۲۷
ضعف‌ها	۶۱	۲/۵۴	۱/۲۷
جمع	۱۲۳	۵/۴۹	۳/۷۴

نمودار ۶. ماتریس داخلی - خارجی

- عوامل بیرونی و درونی، در فاصله ۱ تا ۵ قرار می‌گیرند، خانه‌های این ماتریس به‌گونه‌ای خواهد بود که در تصویر نمایش داده شده است.
 - با توجه به اینکه نمره نهایی نقاط قوت و ضعف گروه‌ها برابر ۳/۷۴ و نمره نهایی فرصت و تهدیدها معادل ۴/۷۴ است. جهت استراتژیک تأثیر وضعیت اقتصادی - اجتماعی استان کرمانشاه بر گردشگری، در خانه شماره ۱ قرار دارد. این موقعیت استراتژیک بیانگر انتخاب استراتژی رشد و توسعه است. بنابراین با توجه به نتایج ارزیابی عوامل و تعیین موقعیت استراتژیک در مراحل گذشته، راهبردهای ضعف - فرصت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و بخش عمده‌ای از تجزیه و تحلیل‌های این مرحله بر تدوین این راهبردها متمرکز است که در میان مجموعه راهبردها نیز سهم بیشتری را به خود اختصاص خواهند داد.
- راهبرد رقابتی/تهاجمی SO**
- این راهبردها تمرکز بر نقاط قوت درونی و فرصت‌های بیرونی استوار است؛ راهکارهای زیر برای بهره‌برداری از برتری‌های موجود ارائه می‌شود:
 - بهره‌برداری از منابع معدنی و کشاورزی شهرهای مرزی استان کرمانشاه با استفاده از نیروی کار محلی برای توسعه صادرات و در نتیجه آن مشهور شدن نام محصولات این استان
 - بهبود در وضعیت تبلیغات و معرفی جاذبه‌های گردشگری استان برای کشورهای مختلف دیگر، زمینه‌سازی برای معرفی استان در سطح منطقه و بین‌المللی
 - بهبود وضعیت گونه‌های خاص جانوری و گیاهی منطقه
 - معرفی مناطق حفاظت‌شده برای گردشگران و نیز کاربری‌های هماهنگ با آن در نزدیکی آن
 - ایجاد پایانه‌های صادرات محصولات زراعی با توجه به شرایط ممتاز بازرگانی بین‌المللی
- راهبردهای بازننگری WO (تغییر جهت هوشمندانه)**
- ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر بهره‌گیری از

- فرصت‌های بیرونی به‌منظور رفع نقاط ضعف روی این استان است. به این منظور راهکارهای زیر ارائه می‌شود:
- ایجاد زمینه مناسب برای بهره‌مندی از خلاقیت و نوآوری جوانان در کارآفرینی و امور مربوط به گردشگری
- گسترش مبادلات اقتصادی به‌ویژه در بخش کشاورزی برای افزایش کیفیت زندگی و بهبود وضعیت معیشتی شهرهای مرزی استان کرمانشاه

راهبرد تدافعی WT

- ارائه زمینه‌های مناسب برای گسترش سرمایه‌گذاری در شهرهای مرزی استان کرمانشاه و استفاده از نیروهای جوان و متخصص بومی در توسعه اقتصادی و نیز توسعه گردشگری
- بهره‌گیری از امکانات اینترنتی برای گسترش گردشگری در استان و معرفی امکانات و ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن
- استفاده از موقعیت اقتصادی و ژئو استراتژیک شهرهای مرزی استان کرمانشاه در هم‌جواری با کشورهای خارجی
- گسترش مبادلات اقتصادی و تجاری رسمی به‌منظور کاهش فعالیت‌های تجاری غیررسمی

راهبردهای تنوع ST

- در راهبردهای تنوع‌بخشی که بر نقاط قوت درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز است، راهکارهای زیر برای رفع تهدیدها ارائه می‌شود:
- گسترش فعالیت‌های کشاورزی با استفاده از امکانات طبیعی کشاورزی و نیروهای انسانی شهرهای مرزی استان کرمانشاه برای ایجاد صنایع تبدیلی وابسته به محصولات کشاورزی
- ایجاد فرهنگ تولیدگرا برای بهره‌برداری از منابع غنی کانی و معدنی در شهرهای مرزی استان کرمانشاه
- حمایت‌کردن و گسترش دادن صنایع دستی و نیز شیرینی‌ها و... مخصوص استان
- فراهم‌آوردن شرایط مناسب برای مرمت و به‌سازی آثار باستانی موجود در منطقه

بحث و نتیجه‌گیری

توسعه صنعت گردشگری در هر کشور نشان از ثبات امنیت ملی در آن کشور دارد و به‌طور متقابل امنیت ملی موجب توسعه پایدار صنعت گردشگری در کشور می‌شود. از مجموع آنچه بیان شد، می‌توان به این نتیجه رسید که برنامه‌ریزی اصولی و به‌ویژه تهیه و اجرای طرح جامع گردشگری استان نه‌تنها

سپاسگزاری

از تمامی عزیزانی که ما را در انجام این پژوهش یاری فرمودند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

تعارض منافع

بین نویسندگان تعارض در منافع گزارش نشده است.

امکان جذب گردشگر را بیشتر فراهم می‌آورد، بلکه با اختصاص اعتبارات گردشگری، تبلیغات، احیا، مرمت آثار تاریخی و باستانی و معرفی جاذبه‌های استان، می‌توان از توان‌های گردشگری این استان استفاده بهینه کرد. جاذبه‌های گردشگری استان کرمانشاه براساس تنوع، شامل جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی - مذهبی است که جاذبه‌های اکوتوریستی مهم‌ترین عامل جذب گردشگر محسوب می‌شود.

فهرست منابع

- ایلکا، شهاب و دین‌پناه، غلامرضا. (۱۳۹۰). پهنه‌بندی سکونتگاه‌های مرزی کشور از طریق تکنیک رتبه‌بندی براساس تشابه به حالت ایدئال. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، س ۴، ش ۲(۱۴)، تابستان، ص ۶۸-۵۵.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی. (۱۳۸۶). گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، چ دوم، تهران: انتشارات سمت.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ رنجیرنیا، بهزاد؛ ملکی، کیومرث و شفاعتی، آرزو. (۱۳۹۱). تحلیل توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان کرمانشاه. برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۲، ش ۱، تابستان، ص ۲۶-۱.
- تقی‌زاده، زهرا. (۱۳۹۱). رتبه‌بندی مناطق نمونه گردشگری ایران (مطالعه موردی: استان کرمانشاه). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی تورسیم. دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- تولایی، سیمین (۱۳۸۶). مروری بر صنعت گردشگری. تهران: دانشگاه تربیت معلم.
- جمشیدی، نوید. (۱۳۸۱). بررسی و امکان‌سنجی اقامتگاه مناسب گردشگری شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه اصفهان.
- دفتر تقسیمات کشوری. (۱۳۹۵). استانداری استان کرمانشاه.
- رحمانی، بیژن؛ شمس، مجید و حاتمی‌فر، ساناز. (۱۳۸۹). امکان‌سنجی توسعه پایدار گردشگری در شهر ملایر با استفاده از مدل SWOT. جغرافیا و مطالعات محیطی، دوره ۱، ش ۳، بهار، ص ۲۵-۱۳.
- رحمانی، خلیل. (۱۳۸۹). ارزیابی عملکرد اماکن مذهبی در توسعه روستایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس. (ارجاع درون‌متنی ندارد).
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و مهدوی، داود. (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT: دهستان لواسان کوچک. مدرس علوم انسانی، دوره ۱۰، ش ۲(۴۵)، تابستان، ص ۳۰-۱.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود و پورطاهری، مهدی. (۱۳۸۹). فرایند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران. پژوهش‌های روستایی، دوره ۱، ش ۴، زمستان، ص ۴۴-۱.
- سینیایی، وحید. (۱۳۷۴). توسعه پایدار و گردشگری. اطلاعات سیاسی - اقتصادی، ش ۹۵ و ۹۶، مرداد و شهریور، ص ۱۳۷-۱۳۴.
- شریفی، هادی. (۱۳۹۰). شهرستان پاوه و گردشگری. خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، مصاحبه‌شونده: رئیس اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی شهرستان پاوه.
- صدرموسوی، میرستار و دخیلی‌کهنمویی، جواد. (۱۳۸۶). ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران. پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۳۹، ش ۶۱، پاییز، ص ۱۴۳-۱۲۹.
- صیدایی، سیداسکندر و رستمی، شهین. (۱۳۹۱). سنجش تأثیرات اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه). برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۲، ش ۳(۷)، زمستان، ص ۱۱۰-۹۵.
- علائی‌طالقانی، محمود و جلیلیان، آذر. (۱۳۹۱). زمین‌گردشگری در ریجاب، تبیین و ارزیابی قابلیت‌های گردشگری آن. تحقیقاتی جغرافیایی، دوره ۲۷، ش ۱۰۶، پاییز، ص ۱۶۸-۱۵۱.
- فرج‌زاده‌اصل، منوچهر. (۱۳۸۴). سیستم اطلاعات جغرافیایی و کاربرد آن در برنامه‌ریزی تورسیم. تهران: سمت.
- فرجی‌راد، عبدالرضا و سیدنصیری، سیده ژاله. (۱۳۸۹). رویکردهای تحلیلی در توسعه پایدار گردشگری شهری. جغرافیای سرزمین، دوره ۷، ش ۱(۲۵)، بهار، ص ۴۰-۲۹.
- قدمی، مصطفی. (۱۳۹۰). ارزیابی و تدوین استراتژی مقصد در چهارچوب توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: کلان‌شهر مشهد). مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، دوره ۳، ش ۹، تابستان، ص ۸۲-۵۹.